

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
NICHOLASA EMILIOU

przedstawiona w dniu 14 grudnia 2023 r.¹

Sprawa C-90/22

„Gjensidige” ADB

przy udziale:

„Rhenus Logistics” UAB,

„ACC Distribution” UAB

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy, Litwa)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (UE) nr 1215/2012 – Artykuł 71 – Związek z konwencją międzynarodową regulującą jurysdykcję, uznawanie lub wykonywanie orzeczeń w sprawach szczególnych – Konwencja o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR) – Umowa dotycząca jurysdykcji niewyłącznej sądu – Uznanie przed sądem państwa członkowskiego orzeczenia wchodzącego w zakres stosowania CMR – Sąd pochodzenia, który stwierdził swoją jurysdykcję na innej podstawie – Zgodność z zasadami leżącymi u podstaw funkcjonowania rozporządzenia nr 1215/2012 – Podstawy odmowy uznania orzeczenia – Artykuł 45

I. Wprowadzenie

1. Spory transgraniczne często rozpoczynają się tym, że sąd, do którego wniesiono powództwo, musi stwierdzić, czy posiada jurysdykcję międzynarodową do orzekania w zawisłej przed nim sprawie. Jeżeli spór dotyczy sprawy cywilnej lub handlowej, badanie tej kwestii w Unii Europejskiej odbywa się co do zasady zgodnie z przepisami określonymi w tym celu w rozporządzeniu (UE) nr 1215/2012².

2. Jednocześnie, jak wyjaśnię bardziej szczegółowo poniżej, rozporządzenie to daje pierwszeństwo postanowieniom szczególnym przewidzianym w międzynarodowych konwencjach szczególnych zawartych przez państwa członkowskie.

¹ Język oryginału: angielski.

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

3. Niemniej jednak w wyroku TNT Express³ Trybunał Sprawiedliwości stwierdził zasadniczo, że stosowanie takich postanowień szczególnych nie może podważać pewnych fundamentalnych zasad leżących u podstaw systemu współpracy sądowej w Unii Europejskiej, takich jak zasada przewidywalności jurysdykcji czy zasada należytego sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

4. Złożoność wynikających z tego skutków ilustruje spór, który doprowadził do złożenia niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Spór ten powstał w wyniku kradzieży ładunku podczas jego przewozu z Niderlandów na Litwę. Zainteresowany ubezpieczyciel domagał się odszkodowania od przewoźnika – na Litwie, powołując się na umowę dotyczącą jurysdykcji figującą w umowie przewozu.

5. Jednakże, zanim do tego doszło, przewoźnik wszczął już wcześniej w Niderlandach postępowanie sądowe w celu stwierdzenia, że jego odpowiedzialność w tym konkretnym kontekście była ograniczona. Przed uwzględnieniem tego roszczenia sąd niderlandzki potwierdził swoją jurysdykcję, powołując się na jedną z zasad ustalania jurysdykcji zawartych w Konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (zwanej dalej „CMR”)⁴, pomimo wyżej wspomnianej umowy dotyczącej jurysdykcji, która zdaniem tego sądu nie mogła wykluczyć innej (alternatywnej) podstawy jurysdykcji określonej w CMR.

6. W następstwie uznania tego wyroku przez sądy litewskie, „Gjensidige” ADB (zwane dalej „Gjensidige”) wniosło skargę kasacyjną do Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sądu najwyższego Litwy, Litwa), będącego sądem odsyłającym. Twierdzi ono, że uznanie orzeczenia sądu niderlandzkiego jest sprzeczne z rozporządzeniem nr 1215/2012, ponieważ rozporządzenie to przewiduje, co do zasady, *wyłączność* jurysdykcji wynikającej z umowy dotyczącej jurysdykcji.

7. W tych okolicznościach sąd odsyłający dąży do ustalenia, po pierwsze, które zasady ustalania jurysdykcji mają zastosowanie. Zauważa on, że w rozporządzeniu nr 1215/2012 przyznaje się pierwszeństwo zastosowaniu zasad określonych w międzynarodowej konwencji szczególnej, takiej jak CMR. Niemniej jednak ma wątpliwości co do tego, czy takie pierwszeństwo umożliwia zignorowanie umowy dotyczącej jurysdykcji w świetle wzmocnionej ochrony przyznanej tym umowom w rozporządzeniu nr 1215/2012. Po drugie, sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy taka zwiększona ochrona musi skutkować odmową uznania orzeczenia sądu niderlandzkiego. Chociaż rozporządzenie nr 1215/2012 nie przewiduje w sposób wyraźny takiego podejścia, sąd odsyłający zwraca się z pytaniem, czy konieczna jest jego szersza wykładnia, tak aby – zasadniczo – zabezpieczyć intencje stron udokumentowane w spornej umowie dotyczącej jurysdykcji.

³ Wyrok z dnia 4 maja 2010 r., TNT Express Nederland (C-533/08, EU:C:2010:243, zwany dalej „wyrokiem TNT Express”). Wyrok ten dotyczył rozporządzenia poprzedzającego rozporządzenie nr 1215/2012, a mianowicie rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1). Drugie z wymienionych rozporządzeń zastąpiło konwencję z dnia 27 września 1968 r. w sprawie jurysdykcji i wykonywania orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1978, L 304, s. 36, zwaną dalej „konwencją brukselską”). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem „w zakresie, w jakim [rozporządzenie nr 1215/2012] uchyla i zastępuje rozporządzenie nr 44/2001, które z kolei zastąpiło konwencję brukselską, dokonana przez Trybunał wykładnia przepisów tych ostatnich instrumentów prawnych obowiązuje także w odniesieniu do przepisów rozporządzenia nr 1215/2012, jeżeli przepisy te można uznać za im »równoważne«”. Zobacz przykładowo wyrok z dnia 10 marca 2022 r., BMA Nederland (C-498/20, EU:C:2022:173, pkt 27).

⁴ Zawartej w Genewie dnia 19 maja 1956 r., *Recueil des traités des Nations unies*, t. 399, s. 189; zmienionej Protokołem do Konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR), Genewa, 5 lipca 1978 r., *Recueil des traités des Nations unies*, t. 1208, s. 427 oraz Protokołem dodatkowym do Konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR) dotyczącym elektronicznego listu przewozowego, Genewa, 20 lutego 2008 r., *Recueil des traités des Nations unies*, t. 2762, s. 23.

II. Ramy prawne

A. Prawo międzynarodowe

8. CMR, zgodnie z jej art. 1, ma zastosowanie „do wszelkiej umowy o zarobkowy przewóz drogowy towarów pojazdami, niezależnie od miejsca zamieszkania i przynależności państwowej stron, jeżeli miejsce przyjęcia przesyłki do przewozu i miejsca przewidziane dla jej dostawy [...] znajdują się w dwóch różnych krajach, z których przynajmniej jeden jest krajem umawiającym się”⁵.

9. Artykuł 31 CMR stanowi:

„1. We wszystkich sporach, które wynikają z przewozów podlegających niniejszej Konwencji, powód może wnosić sprawę do sądów umawiających się krajów, określonych przez strony w drodze wspólnego porozumienia, a ponadto do sądów kraju, na którego obszarze:

- a) pozwany ma stałe miejsce zamieszkania, główną siedzibę lub filię albo agencję, za której pośrednictwem zawarto umowę o przewóz, albo
- b) znajduje się miejsce przejęcia towaru do przewozu lub miejsce jego dostawy,

i nie może wnosić sprawy do innych sądów⁶.

2. Kiedy w sporze, przewidzianym w ustępie 1 niniejszego artykułu, sprawa toczy się przed sądem właściwym według tego ustępu albo kiedy w takim sporze został ogłoszony wyrok przez taki sąd, nie można wszcząć żadnej nowej sprawy z tej samej przyczyny między tymi samymi stronami, chyba że orzeczenie sądu, przed którym pierwsza sprawa została wszczęta, byłoby niewykonalne w kraju, gdzie wszczęto nową sprawę.

3. Kiedy w sporze, przewidzianym w ustępie 1 niniejszego artykułu, wyrok wydany przez sąd jednego umawiającego się kraju stał się wykonalny w tym kraju, staje się on również wykonalny w każdym z innych umawiających się krajów natychmiast po dopełnieniu formalności wymaganych w zainteresowanym kraju. Formalności te nie mogą obejmować rewizji sprawy.

4. Postanowienia ustępu 3 niniejszego artykułu stosuje się do wyroków wydanych w obecności stron, do wyroków zaocznych i do ugód sądowych, lecz nie stosuje się ich ani do wyroków o wykonalności tylko tymczasowej, ani do wyroków, które oprócz kosztów procesu zasądzają od powoda odszkodowanie wskutek całkowitego lub częściowego oddalenia jego powództwa.

[...]”.

10. Artykuł 41 ust. 1 CMR stanowi, że „z zastrzeżeniem postanowień artykułu 40 jest nieważna i pozbawiona mocy każda klauzula, która pośrednio lub bezpośrednio naruszałaby postanowienia niniejszej Konwencji. Nieważność takich klauzul nie pociąga za sobą nieważności pozostałych postanowień umowy”.

⁵ Sąd odsyłający zauważa, że oficjalny tekst CMR w języku litewskim nie jest prawidłowy względem wersji sporządzonych w innych językach.

⁶ Pragnę zauważyć, że niektóre z publicznie dostępnych wersji CMR nie zawierają sformułowania „i nie może wnosić sprawy do innych sądów”, które znajduje się na samym końcu art. 31 ust. 1 CMR. Jednakże oficjalna wersja dostępna w *Recueil des traités des Nations unies* zawiera takie sformułowanie.

B. Prawo Unii

11. Motyw 21 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi, że „[w] interesie zgodnego sprawowania wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań i zapewnić, aby w różnych państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku [...]”.

12. Motyw 22 tego rozporządzenia stanowi: „Jednakże w celu wzmocnienia skuteczności umów ustanawiających jurysdykcję wyłączną i unikania nieuczciwych taktyk w postępowaniu sądowym, należy przewidzieć wyjątek od ogólnej regulacji dotyczącej zawisłości sprawy w celu zadowalającego rozwiązania szczególnego przypadku, w którym mogą toczyć się równoległe postępowania. Jest to sytuacja, w której powództwo wytoczono przed sądem niewskazanym w umowie ustanawiającej jurysdykcję wyłączną, a następnie w sporze o to samo roszczenie i między tymi samymi stronami wytoczono powództwo przed sądem wskazanym w takiej umowie. W takim przypadku sąd, przed którym najpierw wytoczono powództwo, powinien mieć obowiązek zawiesić swoje postępowanie, gdy tylko powództwo zostanie wytoczone przed sądem wskazanym w umowie i do czasu, aż ten wskazany sąd stwierdzi, że nie ma jurysdykcji na mocy umowy ustanawiającej jurysdykcję wyłączną. Ma to na celu zagwarantowanie, by w takiej sytuacji sąd wskazany w umowie miał pierwszeństwo orzeczenia o ważności umowy oraz o zakresie, w jakim ta umowa ma zastosowanie do zawisłego przed nim sporu. Sąd wskazany w umowie powinien móc prowadzić postępowanie niezależnie od tego, czy sąd niewskazany w umowie orzekł już w kwestii zawieszenia postępowania”.

13. Rozdział II sekcja 6 rozporządzenia nr 1215/2012 zawiera art. 24 zatytułowany „Jurysdykcja wyłączna”, który stanowi, co następuje:

„Niezależnie od miejsca zamieszkania stron jurysdykcję wyłączną mają następujące sądy państwa członkowskiego:

1) w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawa nieruchomości – sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona.

[...]

2) w sprawach, których przedmiotem jest ważność, nieważność lub rozwiązanie spółki lub osoby prawnej albo ważność decyzji ich organów – sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium spółka lub osoba prawna ma swoją siedzibę. [...]

3) w sprawach, których przedmiotem jest ważność wpisów do rejestrów publicznych – sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium rejestry są prowadzone;

4) w sprawach, których przedmiotem jest rejestracja lub ważność patentów, znaków towarowych, wzorów i modeli, jak również podobnych praw wymagających zgłoszenia lub zarejestrowania niezależnie od tego, czy dana kwestia została podniesiona w pozwie czy też w drodze zarzutu procesowego – sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium wystąpiono ze zgłoszeniem lub o rejestrację albo nastąpiło zgłoszenie lub rejestracja, albo na podstawie aktu prawa unijnego lub umowy międzynarodowej uznaje się, że zgłoszenie lub rejestracja nastąpiły;

[...]

5) w postępowaniach, których przedmiotem jest wykonanie orzeczeń – sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium wykonanie powinno nastąpić lub nastąpiło”.

14. Artykuł 25 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012, który stanowi część sekcji 7 rozdziału II tego rozporządzenia, stanowi, że „[j]eżeli strony niezależnie od ich miejsca zamieszkania uzgodniły, że sąd lub sądy państwa członkowskiego powinny rozstrzygać spór już wynikły albo spór przyszły mogący wyniknąć z określonego stosunku prawnego, to sąd lub sądy tego państwa mają jurysdykcję, chyba że umowa ta jest nieważna pod względem materialnym, na mocy prawa danego państwa członkowskiego. Tak określona jurysdykcja jest jurysdykcją wyłączną, o ile strony nie uzgodniły inaczej [...]”.

15. Artykuł 29 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi:

„1. Nie naruszając przepisów art. 31 ust. 2, jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

[...]”.

16. Artykuł 31 rozporządzenia nr 1215/2012 ma następujące brzmienie:

„[...]

2. Nie naruszając przepisów art. 26, jeżeli powództwo wytoczono przed sądem państwa członkowskiego, który w umowie określonej w art. 25 został wskazany jako mający jurysdykcję wyłączną, każdy sąd innego państwa członkowskiego zawiesza postępowanie, dopóki sąd wskazany w umowie nie stwierdzi, że nie ma jurysdykcji na podstawie tej umowy.

3. Jeżeli sąd wskazany w umowie stwierdził swoją jurysdykcję zgodnie z umową, każdy sąd innego państwa członkowskiego stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu.

[...]”.

17. Artykuł 45 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi:

„1. Na wniosek każdej zainteresowanej strony odmawia się uznania orzeczenia, jeżeli:

a) uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym (ordre public) wezwanego państwa członkowskiego;

[...] lub

e) orzeczenie jest sprzeczne z:

(i) rozdziałem II sekcje 3, 4 lub 5, w przypadku gdy ubezpieczający, ubezpieczony, uposażony z tytułu ubezpieczenia, poszkodowany, konsument lub pracownik był stroną pozwaną; lub

(ii) rozdziałem II sekcja 6.

[...]

3. Nie naruszając przepisów ust. 1 lit. e), jurysdykcja sądu pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania. Przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego [kryterium porządku publicznego nie może być stosowane do przepisów dotyczących jurysdykcji], w rozumieniu ust. 1 lit. a).

[...]”.

18. Artykuł 71 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie nie narusza konwencji, których państwa członkowskie są stronami i które w sprawach szczególnych regulują jurysdykcję, uznawanie lub wykonywanie orzeczeń.

2. Celem zapewnienia jednolitej wykładni ust. 1 ustęp ten będzie stosowany w następujący sposób:

[...]

b) orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim przez sąd, który oparł swoją jurysdykcję na konwencji dotyczącej spraw szczególnych, są uznawane i wykonywane w innych państwach członkowskich zgodnie z niniejszym rozporządzeniem.

Jeżeli zarówno państwo członkowskie pochodzenia, jak i państwo członkowskie, do którego wystąpiono, są stronami konwencji dotyczącej spraw szczególnych, która reguluje warunki uznawania i wykonywania orzeczeń, wówczas obowiązują te warunki. W każdym przypadku mogą być stosowane przepisy niniejszego rozporządzenia dotyczące uznawania i wykonywania orzeczeń”.

III. Okoliczności faktyczne, postępowanie na szczeblu krajowym i pytania prejudycjalne

19. Spółka „ACC Distribution” UAB (zwana dalej „ACC Distribution”), będąca zleceniodawcą, i spółka „Rhenus Logistics” UAB (zwana dalej „spółką Rhenus Logistics”), będąca przewoźnikiem, zawarły umowę przewozu sprzętu komputerowego z Niderlandów na Litwę. Podczas przewozu doszło do kradzieży ładunku.

20. Punkt 3 umowy przewozu przewidywał, że „jeżeli spory i nieporozumienia nie zostaną rozwiązane w drodze negocjacji prowadzonych przez strony, są one rozpoznawane przez sąd, w którego okręgu Zleceniodawca ma podany do celów prawnych adres”. Ponieważ siedziba ACC Distribution (zleceniodawcy) znajduje się na Litwie, strony uzgodniły, iż jurysdykcję będą miały sądy litewskie.

21. W następstwie kradzieży Gjensidige, towarzystwo ubezpieczeniowe, które ubezpieczyło przesyłkę, w dniu 21 kwietnia 2017 r. wypłaciło ACC Distribution odszkodowanie ubezpieczeniowe w wysokości 205 108,89 EUR.

22. W dniu 3 lutego 2017 r. do rechtbank Zeeland-West-Brabant (sądu rejonowego w Zeeland-West-Brabant, Niderlandy, zwanego dalej „sądem rejonowym w Zeeland-West-Brabant”) wpłynął pozew wniesiony między innymi przez spółkę Rhenus

Logistics przeciwko między innymi ACC Distribution i Gjensidige. Z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, z akt sprawy wynika, że spółka Rhenus Logistics powołała się na CMR (jako że spór jest objęty zakresem jej stosowania), zgodnie z którą strona powodowa ma możliwość złożenia pozwu między innymi w sądach państwa, na którego terytorium znajduje się miejsce przejęcia towarów przez przewoźnika⁷.

23. Celem tego powództwa było doprowadzenie do stwierdzenia przez sąd, że odpowiedzialność cywilna przewoźnika wynikająca ze wspomnianej kradzieży była ograniczona. ACC Distribution i Gjensidige wyraziły sprzeciw co do jurysdykcji sądu niderlandzkiego, powołując się na umowę dotyczącą jurysdykcji zawartą w umowie przewozu. Sprzeciw ten został oddalony na tej podstawie, że umowa dotycząca jurysdykcji była nieważna w świetle art. 41 ust. 1 CMR, jako że ograniczała możliwość wyboru sądów właściwych do rozpoznania sporu przewidziany w art. 31 ust. 1 tej konwencji.

24. W dniu 19 września 2017 r. Gjensidige wniosło do Kauno apygardos teismas (sądu okręgowego w Kownie, Litwa, zwanego dalej „sądem okręgowym”) pozew przeciwko spółce Rhenus Logistics o odszkodowanie w wysokości 205 108,89 EUR, powiększone o odsetki. Powództwo to opierało się na wstąpieniu w prawa zaspokojonego wierzyciela przez Gjensidige w następstwie zapłaty odszkodowania ubezpieczeniowego na rzecz ACC Distribution.

25. W odpowiedzi spółka Rhenus Logistics wniosła o oddalenie pozwu, stwierdzając, że zachodzi przeszkoda w postaci zawisłości sprawy, która to przeszkoda powinna zostać wyeliminowana w drodze uznania jurysdykcji sądu rejonowego Zeeland-West-Brabant, a więc tego sądu, przed którym sprawa zawisła w pierwszej kolejności.

26. W tym kontekście sąd okręgowy zawiesił postępowanie. Orzeczenie to zostało utrzymane w mocy w postępowaniu odwoławczym przez Lietuvos apeliacinis teismas (sąd apelacyjny Litwy, zwany dalej „sądem apelacyjnym”).

27. Wyrokiem z dnia 25 września 2019 r. sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant orzekł, że odpowiedzialność spółki Rhenus Logistics między innymi wobec spółek ACC Distribution i Gjensidige jest ograniczona i nie może przekraczać kwoty odszkodowania określonej w art. 23 ust. 3 CMR⁸. Od tego wyroku nie wniesiono apelacji.

28. W wykonaniu tego orzeczenia spółka Rhenus Logistics przekazała Gjensidige odpowiednią kwotę. Następnie Gjensidige złożyło wniosek o częściowe wycofanie pozwu złożonego na Litwie i podtrzymanie go w pozostałym zakresie.

29. Wyrokiem z dnia 22 maja 2020 r. sąd okręgowy uwzględnił ten wniosek o częściowe wycofanie pozwu, a jednocześnie oddalił powództwo w pozostałym zakresie, jak również orzekł, że wyrok sądu rejonowego Zeeland-West-Brabant jest prawomocny. Sąd apelacyjny podtrzymał to stanowisko.

⁷ Zobacz również bardziej szczegółowo przypis 13 poniżej.

⁸ Artykuł 23 ust. 1 CMR stanowi, że „[j]eżeli na podstawie postanowień niniejszej Konwencji przewoźnik obowiązany jest zapłacić odszkodowanie za całkowite lub częściowe zaginięcie towaru, odszkodowanie to oblicza się według wartości towaru w miejscu i w okresie przyjęcia go do przewozu”. W art. 23 ust. 3 CMR dodano, że „[o]dszkodowanie nie może jednak przekraczać 8,33 jednostki rozrachunkowej za kilogram brakującej wagi brutto” [tłumaczenie tego ustępu nieoficjalne].

30. W dniu 2 czerwca 2021 r. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) uwzględnił skargę kasacyjną wniesioną przez Gjensidige. Gjensidige podniosło między innymi, że w przeciwieństwie do CMR w rozporządzeniu nr 1215/2012 ustanowiono wyłączność jurysdykcji określonej w umowie dotyczącej jurysdykcji, a w sytuacji zaistniałej w postępowaniu głównym należało nadać pierwszeństwo rozporządzeniu. Zdaniem tej strony rozwiązanie przeciwnie miałyby mniej korzystne konsekwencje dla prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego i nie zapewniałyby przestrzegania w szczególności zasad przewidywalności jurysdykcji i należytego sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

31. Mając wątpliwości w tym względzie, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1. Czy art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012 w związku z art. 25, 29 i 31 oraz motywami 21 i 22 tego rozporządzenia można interpretować w ten sposób, że zezwala on na zastosowanie art. 31 CMR także w przypadkach, w których spór objęty zakresem obu tych aktów prawnych podlega umowie jurysdykcyjnej?
2. Czy, mając na względzie przyświecający prawodawcy zamiar wzmocnienia ochrony umów jurysdykcyjnych w Unii Europejskiej, art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia nr 1215/2012 można interpretować szerzej, jako odnoszący się nie tylko do sekcji 6, lecz także do sekcji 7 rozdziału II owego rozporządzenia?
3. Czy, po dokonaniu oceny specyfiki konkretnej sytuacji oraz wynikającej z niej skutków prawnych, pojęcie »porządku publicznego«, którym posłużono się w rozporządzeniu nr 1215/2012, można interpretować w ten sposób, że obejmuje ono podstawę do podjęcia decyzji o nieuznaniu orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim, jeżeli zastosowanie konwencji szczególnej, takiej jak [CMR], prowadzi do powstania sytuacji prawnej, w której w jednej i tej samej sprawie nie jest przestrzegana ani umowa jurysdykcyjna, ani umowa w sprawie wyboru prawa właściwego?».

32. Uwagi na piśmie przedstawiły spółka Rhenus Logistics, Gjensidige, rząd litewski i Komisja Europejska. Strony te przedstawiły również swoje stanowiska podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 23 marca 2023 r.

IV. Analiza

33. Po przedstawieniu uwag wstępnych na temat istotnych elementów sporu rozpoznawanego w postępowaniu głównym (A) oraz na temat wyroku Trybunału w sprawie TNT Express, który – przynajmniej częściowo – leży u podstaw pytań zadanych przez sąd odsyłający (B), odniosę się do meritum pytań prejudycjalnych (C).

34. W tym celu w pierwszej kolejności przeanalizuję założenie, na którym opiera się niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a mianowicie, że w ramach postępowania toczącego się przed sądem odsyłającym, które dotyczy uznania orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim, nadal można badać jurysdykcję sądu rejonowego Zeeland-West-Brabant, będącego sądem pochodzenia. Wyjaśnię, że założenie to jest błędne i że w takiej sytuacji transgranicznym skutkom orzeczenia można zapobiec wyłącznie wówczas, gdy strona skutecznie powołała się na jedną z podstaw odmowy uznania przewidzianych

w rozporządzeniu nr 1215/2012 (C.1). Sąd odsyłający rozważa taką możliwość w drugim i trzecim pytaniu prejudycjalnym. Wyjaśnię, że podstawy te nie obejmują sytuacji, w której zasadniczo sąd pochodzenia stwierdził swoją jurysdykcję, mimo że nie był sądem państwa członkowskiego wskazanym w umowie dotyczącej jurysdykcji (C.2).

35. Dla zapewnienia kompletności wyводу oraz w celu ustosunkowania się do obszernej dyskusji na ten temat prowadzonej w ramach niniejszego postępowania wyjaśnię, że właściwa zasada ustalania jurysdykcji zawarta w CMR w żadnym razie nie jest sprzeczna z zasadami leżącymi u podstaw rozporządzenia nr 1215/2012 w świetle kryterium ustanowionego w wyroku TNT Express (D).

A. Istotne elementy przedmiotowego sporu

36. Należy przypomnieć, że u podstaw sporu rozpoznawanego w postępowaniu głównym leży kradzież części ładunku, do której doszło podczas przewozu międzynarodowego. Chociaż umowa przewozu zawierała klauzulę przyznającą jurysdykcję sądom litewskim⁹, spór sądowy wynikający z kradzieży został ostatecznie rozpoznany i rozstrzygnięty przez sąd niderlandzki¹⁰.

37. Wynikało to z faktu, że spór ten pod względem przedmiotowym był objęty zakresem stosowania CMR, która to konwencja obejmuje nie tylko uregulowania materialnoprawne dotyczące odpowiedzialności w kontekście przewozu drogowego, ale również między innymi zasady ustalania jurysdykcji, które mają zastosowanie do sporów powstałych w związku z takim przewozem.

38. W szczególności art. 31 ust. 1 CMR daje stronie powodowej wybór pomiędzy czterema możliwymi miejscami, a mianowicie, po pierwsze, sądami państwa uzgodnionego przez strony, po drugie, sądami państwa będącego, zasadniczo, państwem miejsca zamieszkania lub siedziby pozwanego¹¹, po trzecie, sądami miejsca przejęcia towarów lub, po czwarte, sądami miejsca dostawy.

39. Chociaż z postanowień tych wynika, że strony mogą zawrzeć umowę dotyczącą jurysdykcji, wygląda na to, że – przynajmniej zgodnie ze stanowiskiem przyjętym przez sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant – taka umowa nie może mieć charakteru *wyłącznego*¹². Pogląd ten zdaje się też dzielić sąd odsyłający.

⁹ Co wyjaśniono bardziej szczegółowo w pkt niniejszej opinii.

¹⁰ GJensidige twierdzi, że przedmiot dwóch powództw jest inny i różni się też strony tych spraw. Z postanowienia odsyłającego wynika, że sąd odsyłający uważa, iż spełniona jest przesłanka zawisłości sprawy. Jak słusznie wskazuje ten sąd, skargę o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego i powództwo regresowe wniesione w związku z tą samą szkodą należy uznać za dotyczące tego samego roszczenia do celów stosowania zasady zawisłości sprawy przewidzianej w art. 29 rozporządzenia nr 1215/2012. Wyroki: z dnia 19 grudnia 2013 r., Nipponkoa Insurance Co. (Europe) (C-452/12, EU:C:2013:858, zwany dalej „wyrokiem Nipponkoa”, pkt 40–49), który dotyczył równoważnej zasady ustanowionej w rozporządzeniu nr 44/2001; a także z dnia 6 grudnia 1994 r., Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400, zwany dalej „wyrokiem Tatry”, pkt 44).

¹¹ Artykuł 31 ust. 1 CMR zawiera konkretnie wzmiankę o stałym miejscu zamieszkania strony pozwanej, jej głównej siedzibie i filii albo agencji, za której pośrednictwem zawarto umowę o przewóz.

¹² Zobacz pkt 23 niniejszej opinii. Umawiające się strony CMR zdają się mieć w tej kwestii odmienne zdanie. Zobacz pkt 7.3 podsumowania sporządzonego przez Institut du Droit International des Transports w przedmiocie stosowania art. 31 CMR, które można znaleźć pod adresem: <https://www.idit.fr/rapports-pays/index.php?lang=en>. Zobacz również Commentary on the Convention of 19 May 1956 on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR), United Nations 1975, pkt 240, s. 64, ECE/TRANS/14.

40. Jak rozumiem, to powołując się na trzecią możliwość, o której mowa w pkt 38 powyżej, spółka Rhenus Logistics, a więc zainteresowany przewoźnik, wytoczyła powództwo przed sądem rejonowym Zeeland-West-Brabant¹³. Pozew spółki Rhenus Logistics zdaje się mieć charakter zapobiegawczy w tym sensie, że spółka ta dążyła do uzyskania sądowego stwierdzenia, iż jej odpowiedzialność za szkody wynikłe z kradzieży jest ograniczona do określonej kwoty.

41. Tak jak rozumiem to postanowienie, w art. 23 ust. 3 CMR ograniczono, co do zasady, odpowiedzialność przewoźnika za utratę towarów¹⁴. Wygląda jednak na to, że w drodze zastosowania art. 29 ust. 1 CMR takie ograniczenie odpowiedzialności nie ma zastosowania, gdy szkoda wynika ze „złego zamiaru przewoźnika lub jego niedbalstwa, które według prawa obowiązującego w miejscu prowadzenia sprawy sądowej uważane jest za równoznaczne ze złym zamiarem”.

42. W tym względzie sądy umawiających się stron CMR mogą mieć różne poglądy co do przesłanek stosowania tego ostatniego postanowienia¹⁵. Prowadzi to, w przypadku zaistnienia sporu, do wyścigu w kierunku sądu, który z największym prawdopodobieństwem dokona wykładni korzystnej dla zainteresowanej strony. To z kolei może prowadzić do równoległego wszczynania postępowań sądowych w różnych państwach w celu uzyskania, w przypadku strony uprawnionej do rozporządzania towarem, odszkodowania za szkodę lub stratę i odwrotnie, w przypadku przewoźnika, stwierdzenia wyłączającego lub ograniczającego odpowiedzialność za taką szkodę lub stratę¹⁶.

43. W niniejszym postępowaniu Gjensidige odniosło się do rozbieżnych stanowisk przyjętych z jednej strony przez sądy niderlandzkie a z drugiej strony przez sądy litewskie w kwestii przesłanek ograniczenia odpowiedzialności przewoźników. Strona ta argumentowała, że stanowisko sądów niderlandzkich jest korzystniejsze dla przewoźników, ponieważ trudniej jest spełnić przesłanki, których wystąpienie będzie skutkowało ich nieograniczoną odpowiedzialnością. Sąd odsyłający skłania się ku temu samemu pogładowi.

44. Spółka Rhenus Logistics uzyskała korzystne dla siebie stwierdzenie ograniczenia jej odpowiedzialności w Niderlandach. Wyrok ten został następnie uznany przez sądy litewskie w ramach etapów postępowania głównego poprzedzających postępowanie przed sądem odsyłającym. W ramach tych postępowań Gjensidige najpierw domagało się odszkodowania za utratę części ładunku. Następnie ograniczyło ono swoje roszczenie do kwoty stanowiącej nadwyżkę względem kwoty już mu wypłaconej zgodnie z niderlandzkim orzeczeniem.

45. W tym kontekście Gjensidige twierdzi, że uznanie tego wyroku było niezgodne z prawem, ponieważ sąd niderlandzki stwierdził swoją jurysdykcję z naruszeniem mającej zastosowanie umowy dotyczącej jurysdykcji. Zdaniem Gjensidige umowie tej należało przyznać pierwszeństwo, ponieważ zgodnie z art. 25 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 jurysdykcja wynikająca z umowy dotyczącej jurysdykcji ma w tej sprawie charakter *wyłączny*¹⁷.

¹³ Z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, z akt sprawy wynika, że towary, których dotyczy sprawa, miały zostać przewiezione z Niderlandów na Litwę. Wszystkie pozostałe czynniki łączące się z miejscem przywołane w pkt 38 niniejszej opinii zdają się z kolei wskazywać na jurysdykcję sądów litewskich.

¹⁴ Zobacz przypis 8 powyżej.

¹⁵ Zobacz w tym względzie opinia rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie TNT Express Nederland (C-533/08, EU:C:2010:50, zwana dalej „opinią w sprawie TNT Express”, pkt 22). Z akt sprawy wynika, że różnice w tym zakresie istnieją również między orzecznictwem niderlandzkim a orzecznictwem litewskim.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Pragnę zauważyć, że zgodnie z art. 25 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 umowa dotycząca jurysdykcji ma charakter wyłączny, chyba że wskazano inaczej.

46. Ścisłej rzecz ujmując, strona ta twierdzi, że z uwagi na fakt, iż spór podlega zarówno CMR, jak i (ogólniejszemu) rozporządzeniu nr 1215/2012 – a obydwie instrumenty zdają się zawierać sprzeczne uregulowania w przedmiocie skutków umowy dotyczącej jurysdykcji – uznania niderlandzkiego orzeczenia należy odmówić, ponieważ stosowanie zasad ustalania jurysdykcji zawartych w CMR, na których opiera się to orzeczenie, w zakresie skutków umowy dotyczącej jurysdykcji niesie mniej korzystne konsekwencje dla prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego w porównaniu ze stosowaniem – o ile dobrze rozumiem ten argument – przepisów rozporządzenia nr 1215/2012.

47. To w tym kontekście sąd odsyłający zwraca się z pytaniem o to, które zasady ustalania jurysdykcji należy zastosować i czy należy odmówić uznania orzeczenia niderlandzkiego.

48. Aby czytelnik mógł w pełni zrozumieć zarówno argumentację Gjensidige, jak i pytania sądu odsyłającego, a zwłaszcza pierwsze pytanie prejudycjalne, w pierwszej kolejności odniosę się do tego, co prawdopodobnie stanowi źródło inspiracji, a mianowicie do wyroku Trybunału wydanego w sprawie TNT Express.

B. Międzynarodowe konwencje szczególne: priorytet... z pewnym zastrzeżeniem

49. W art. 71 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 uznaje się istnienie szczególnych zasad ustalania jurysdykcji i wykonywania orzeczeń, które to zasady mogą być zawarte w międzynarodowych konwencjach szczególnych zawartych przez państwa członkowskie, i nadaje się tym instrumentom priorytet. Przepis ten stanowi bowiem, że „rozporządzenie nie narusza konwencji, których państwa członkowskie są stronami i które w sprawach szczególnych regulują jurysdykcję, uznawanie lub wykonywanie orzeczeń”.

50. W motywie 35 tego rozporządzenia przedstawiono tę „klausulę kolizyjną”¹⁸ jako wyraz poszanowania międzynarodowych zobowiązań państw członkowskich. Chociaż sformułowanie to może skłonić czytelnika do uznania, że art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012 dotyczy zobowiązań podjętych wobec państw trzecich, z treści art. 71, a w szczególności z ust. 2 zdanie drugie, wynika jasno, jak zauważa Komisja, że ma on zastosowanie również w stosunkach wewnątrzunijnych¹⁹.

51. Jednocześnie art. 71 określano jako uznający specyfikę dziedzin objętych odpowiednimi konwencjami szczególnymi²⁰.

52. Wcześniej zasada ta była wyrażona w identycznym brzmieniu w art. 71 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, poprzedzającego rozporządzenie nr 1215/2012.

¹⁸ M. Cremona, „The Internal Market and Private International Law Regimes: A Comment on Case C-533/08 TNT Express Nederland BV v AXA Versicherung AG, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 4 May 2010”, *EUJ Department of Law Working Paper No. 2014/08*, lipiec 2014, s. 12. Motyw 35 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi, że „[w] celu zachowania międzynarodowych zobowiązań zaciągniętych przez państwa członkowskie niniejsze rozporządzenie nie może wywierać skutków w zakresie zawartych przez państwa członkowskie konwencji w sprawach szczególnych”.

¹⁹ Wyrok TNT Express, pkt 47.

²⁰ Wyrok Tatry, pkt 24. Zobacz również wyrok TNT Express, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo, a także opinia rzecznika generalnego H. Saugmandsgaarda Øe w sprawie Brite Strike Technologies (C-230/15, EU:C:2016:366, pkt 31). Taka logika niewątpliwie była widoczna w szczególności w art. 57 konwencji brukselskiej z 1968 r. Postanowienie to, będące przedmiotem sporu w sprawie prowadzącej do wydania wyroku Tatry, było poprzednikiem art. 71 rozporządzenia nr 44/2001 i różniło się od niego wyłącznie (ale co istotne) tym, że zachowywało możliwość zawarcia przez państwa członkowskie takich konwencji szczególnych pro futuro. Wyrok TNT Express, pkt 38.

53. Wykładnia tej zasady stanowiła sedno wyroku TNT Express²¹ wydanego w kontekście postępowania między przewoźnikiem wskazanym w nazwie sprawy a ubezpieczycielem ładunku utraconego podczas przewozu. W przytoczonym postępowaniu TNT sprzeciwił się wykonaniu w Niemczech wyroku sądu niemieckiego nakazującego mu zapłatę odszkodowania za taką stratę.

54. Zasadnicza część pytań prejudycjalnych dotyczyła kwestii podobnej do kwestii dorozumianej w niniejszej sprawie, a mianowicie, czy sąd państwa wezwanego (w tamtej sprawie: Niemczech) mógł ponownie badać jurysdykcję sądu niemieckiego (sądu pochodzenia)²². Chociaż było to zabronione na mocy (obowiązującego wówczas) rozporządzenia nr 44/2001 (podobnie jak dziś na mocy rozporządzenia nr 1215/2012), to samo rozstrzygnięcie niekoniecznie wynika z CMR.

55. To z tego względu Trybunał musiał zbadać wzajemne powiązanie między dwoma instrumentami. Trybunał wyjaśnił w tym względzie, że przyznanie na mocy art. 71 tego rozporządzenia pierwszeństwo międzynarodowym konwencjom szczególnym, takim jak CMR, było obwarowane istotnym warunkiem: postanowienia w nich przewidziane mają pierwszeństwo wówczas, gdy „są w wysokim stopniu przewidywalne, ułatwiają prawidłowy wymiar sprawiedliwości i umożliwiają uniknięcie tak dalece, jak to jest tylko możliwe, ryzyka równoległych postępowań oraz zapewniają, na warunkach co najmniej równie korzystnych jak te przewidziane przez wspomniane rozporządzenie, swobodny przepływ orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych oraz wzajemne zaufanie w wymiar sprawiedliwości w ramach Unii (favor executionis)”²³.

56. Trybunał doszedł do tego wniosku po wyjaśnieniu, że postanowienia zawarte w międzynarodowych konwencjach szczególnych nie mogą prowadzić do „rezultatów, które byłyby mniej korzystne dla należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego niż te, które wynikają z przepisów wspomnianego rozporządzenia”²⁴ i nie mogą „naruszać zasad, które leżą u podstaw współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej [...]”²⁵.

57. Odniosę się do konkretnego wniosku, który Trybunał wyciągnął w przytoczonej sprawie z tych rozważań. Na tym etapie wystarczy wspomnieć, że reakcje przedstawicieli doktryny na ogólne kryterium ustanowione tym wyrokiem były zróżnicowane i zwracano zasadniczo uwagę, że trudno będzie je stosować²⁶, skoro reguły określone w art. 71 miały być prostymi regułami kolizyjnymi, a także że jego istnienie „stanowi pewne pogwałcenie”²⁷ treści tego przepisu²⁸. Jednocześnie wyrok postrzegano również jako rozwiązanie dostrzeganego zagrożenia dla wspólnego systemu jurysdykcji i uznawania orzeczeń, gdyby rozbieżne zasady wynikające z konwencji szczególnych miały zastosowanie do sytuacji wewnątrz Unii²⁹.

²¹ Mowa o nim w przypisie 3 niniejszej opinii.

²² Opinia w sprawie TNT Express, pkt 27.

²³ Wyrok TNT Express, pkt 56.

²⁴ Ibidem, pkt 51.

²⁵ Trybunał uznał za takie zasady zasadę swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, przewidywalność sądów właściwych, a zatem pewność prawa dla stron sporu, należyte sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, ograniczanie ryzyka równoległych postępowań i wzajemne zaufanie w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w Unii Europejskiej, powołując się przy tym na motywy 6, 11, 12 i 15–17 rozporządzenia nr 44/2001. Wyrok TNT Express, pkt 49.

²⁶ M. Cremona, op.cit. przypis 18, s. 6.

²⁷ P.J. Kuijper, „The Changing Status of Private International Law Treaties of the Member States in Relation to Regulations No. 44/2001”, *Legal Issues of Economic Integration*, 2011, s. 89–104, s. 99.

²⁸ Zobacz również M. Attal, „Droit international privé communautaire et conventions internationales: une délicate articulation”, *Petites affiches*, nr 238, 2010, s. 22.

²⁹ P.J. Kuijper, op.cit. przypis 27, s. 102. Zobacz stanowisko odmienne – M. Cremona, op.cit., przypis 18, s. 6.

58. W każdym razie kryterium wypracowane w wyroku TNT Express, które obecnie stanowi podstawę stosowania art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012, stało się nieuniknionym elementem oceny porównawczej potencjalnie konkurencyjnych systemów ustalania jurysdykcji i wykonywania³⁰. Co zrozumiałe, rozważania oparte na tym kryterium znalazły odzwierciedlenie w pismach procesowych przedłożonych w postępowaniu głównym oraz w spostrzeżeniach, które doprowadziły sąd odsyłający do złożenia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, który rozważyć teraz bardziej szczegółowo.

C. Pytania prejudycjalne zadane w niniejszej sprawie

59. Trzy pytania zadane w niniejszej sprawie zdają się odzwierciedlać obawy sądu odsyłającego, że sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant, decydując się na rozpoznanie i rozstrzygnięcie powództwa spółki Rhenus Logistics, nie wykazał się poszanowaniem umowy dotyczącej jurysdykcji zawartej przez strony postępowania głównego.

60. Pytanie pierwsze dotyczy w szczególności tego, czy art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012, odczytywany w świetle motywów 21 i 22, umożliwia stosowanie alternatywnych zasad ustalania jurysdykcji zawartych w art. 31 ust. 1 CMR, w sytuacji gdy dany spór jest regulowany umową dotyczącą jurysdykcji.

61. Obawiam się, że pytanie to opiera się na założeniu, że sąd odsyłający na etapie uznawania orzeczenia może ponownie badać jurysdykcję sądu pochodzenia. Jak wyjaśnię poniżej, takie ponowne badanie jest wykluczone, a w związku z tym odpowiedź na pytanie pierwsze nie ma znaczenia do celów postępowania głównego (C.1).

62. Jeżeli strona zmierza do uniknięcia transgranicznych skutków orzeczenia, musi raczej powołać się w tym celu na jedną z podstaw odmowy jego uznania przewidzianych w rozporządzeniu nr 1215/2012. Z tego względu przejdę do tego właśnie zagadnienia, a konkretnie do pytań drugiego i trzeciego, w których sąd odsyłający zastanawia się, czy fakt, że umowa dotycząca jurysdykcji pozostała nieskuteczna, musi prowadzić do odmowy uznania niderlandzkiego orzeczenia. Wyjaśnię, że na pytania te należy udzielić odpowiedzi przeczącej (C.2).

1. W przedmiocie braku możliwości ponownego badania przez sąd odsyłający jurysdykcji sądu pochodzenia

63. Jak wynika z motywu 26 rozporządzenia nr 1215/2012, przepisy dotyczące uznawania i wykonywania orzeczeń przewidziane w tym rozporządzeniu opierają się na wzajemnym zaufaniu do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w obrębie Unii Europejskiej. Bazują one na założeniu, że wyrok wydany przez sądy jednego państwa członkowskiego powinno się traktować tak, jak gdyby wydano go w wezwanym państwie członkowskim³¹.

³⁰ Przytoczone w wyroku Nipponkoa, pkt 36–39; a także wyrokach: z dnia 4 września 2014 r., Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, zwanym dalej „wyrokiem Nickel & Goeldner Spedition”, pkt 38); z dnia 14 lipca 2016 r., Brite Strike Technologies (C-230/15, EU:C:2016:560, zwanym dalej „wyrokiem Brite Strike Technologies”, pkt 65).

³¹ Zobacz również w kontekście rozporządzenia nr 44/2001 wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, zwany dalej „wyrokiem Diageo Brands”, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).

64. W związku z tym, jak zasadniczo wskazała na rozprawie w niniejszym postępowaniu Komisja, jedną z podstawowych cech systemu ustanowionego rozporządzeniem nr 1215/2012 jest automatyczne uznawanie orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych wydanych przez sądy innego państwa członkowskiego. W szczególności system ten wyklucza możliwość ponownego badania jurysdykcji sądu państwa członkowskiego pochodzenia przez sądy wezwanego państwa członkowskiego, o czym mowa w art. 45 ust. 3 rozporządzenia nr 1215/2012³².

65. Sytuacja rozpatrywana w niniejszej sprawie nie jest jednak regulowana (a przynajmniej nie wyłącznie, co wyjaśnię poniżej) rozporządzeniem nr 1215/2012, ale postanowieniami szczególnymi CMR, którym nadano pierwszeństwo w art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012. Powstaje zatem pytanie, czy zakaz ponownego badania jurysdykcji sądu pochodzenia ma zastosowanie również w takiej sytuacji.

66. W mojej ocenie tak.

67. W tym względzie, zgadzając się z uwagami rządu litewskiego poczynionymi podczas rozprawy, pragnę zauważyć, po pierwsze, że CMR nie jest instrumentem prawa Unii, a zatem pozostaje poza zakresem jurysdykcji Trybunału³³.

68. Ograniczenie to nie oznacza jednak, że Trybunał nie może wziąć pod uwagę tekstu takich instrumentów, aby rozważyć ich treść. W przeciwnym razie niemożliwe byłoby sprawdzenie, czy konwencje te zawierają konkurencyjne uregulowania³⁴.

69. Na tej podstawie, przechodząc – w drugiej kolejności – do konkretnej treści CMR, pragnę zauważyć, że postanowienia CMR dotyczące uznawania i wykonywania są raczej skromne, co zauważyły w toku niniejszego postępowania zarówno spółka Rhénus Logistics, jak i Gjensidige³⁵.

70. Postanowienia te są zawarte w art. 31 ust. 3 CMR, w którym przewidziano wykonalność wyroku wydanego w państwie jednej z umawiających się stron w innych państwach, z zastrzeżeniem dopełnienia „formalności”, które jednak wyłączają możliwość ponownego rozpoznawania sprawy.

71. Inne aspekty uznawania i wykonywania nie wydają się uregulowane, co oznacza, że takie uregulowania muszą być określone w prawie państwa wezwanego³⁶.

72. Jeżeli chodzi o państwa członkowskie, prawo to zawarto w rozporządzeniu nr 1215/2012. Obowiązującym systemem jest zatem w mojej ocenie system przewidziany w art. 45 i następnych tego rozporządzenia, w tym wspomniana już wyżej kardynalna zasada zakazująca ponownego badania jurysdykcji sądu pochodzenia w wewnątrzunijnej przestrzeni prawnej.

³² Co potwierdzono w utrwalonym orzecznictwie Trybunału. Zobacz ostatnio wyrok z dnia 7 kwietnia 2022 r., H Limited (C-568/20, EU:C:2022:264, zwany dalej „wyrokiem H Limited”, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo). W kontekście rozporządzenia nr 44/2001 zob. wyroki: z dnia 28 kwietnia 2009 r., Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, pkt 49); z dnia 15 listopada 2012 r., Gothaer Allgemeine Versicherung i in. (C-456/11, EU:C:2012:719, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo). W kontekście konwencji brukselskiej z 1968 r. zob. wyrok z dnia 28 marca 2000 r., Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, pkt 31).

³³ Wyrok TNT Express, pkt 63.

³⁴ Zgadzam się, że sytuacja ta nie różni się od sytuacji wymagającej od Trybunału wzięcia pod uwagę przepisów prawa krajowego w celu ustalenia, czy prawo Unii sprzeciwia się takim przepisom. Opinia w sprawie TNT Express, pkt 76 i 78. Nie różni się też od wzięcia przez Trybunał pod uwagę treści umów międzynarodowych w rozumieniu art. 351 TFUE w celu ustalenia, czy zachodzi konieczność wyeliminowania przez państwa członkowskie „niezgodności” w rozumieniu tego postanowienia.

³⁵ Dla przypomnienia: konwencja ta pochodzi z 1956 r., a została zmieniona w 1978 r i w 2008 r. (zobacz przypis 4). Zmiany te nie mają znaczenia w kontekście niniejszej sprawy.

³⁶ Zobacz w tym względzie opinia TNT Express, pkt 93.

73. Co więcej, niezależnie od powyższego, do takiego samego wniosku prowadzi wyrok TNT Express.

74. Określiwszy ogólne kryterium ograniczające zakres stosowania art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012 opisane w poprzedniej sekcji, Trybunał przypomniawszy bowiem, że „sąd państwa wezwanego w żadnym przypadku nie znajduje się w lepszej pozycji niż sąd państwa pochodzenia do orzekania co do jurysdykcji tego ostatniego”³⁷. Trybunał wyjaśnił, że to właśnie ta okoliczność doprowadziła do zakazu tego rodzaju ponownego badania na gruncie prawa Unii.

75. Chociaż Trybunał nie wypowiedział się wyraźnie w kwestii tego, czy zasady leżące u podstaw funkcjonowania rozporządzenia nr 44/2001 faktycznie wykluczały ponowne badanie jurysdykcji w ramach stosowania konwencji szczególnej, wyrok TNT Express ogólnie rozumiany jest jako potwierdzający tę ostatnią możliwość³⁸. Podczas rozprawy w niniejszym postępowaniu Komisja i rząd litewski wyraziły zasadniczo ten sam pogląd.

76. Zatem, podsumowując, jestem zdania, że czy to na podstawie testu określonego w wyroku TNT Express, czy też na podstawie brzmienia CMR, sąd państwa członkowskiego, do którego w zastosowaniu tej konwencji zwrócono się o uznanie orzeczenia wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego nie jest uprawniony do ponownego badania jurysdykcji sądu pochodzenia. W rezultacie odpowiedź na pytanie pierwsze nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu zawisłego przed sądem odsyłającym, ponieważ sąd ten nie może ponownie badać, czy sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant prawidłowo stwierdził swoją jurysdykcję, zanim wydał orzeczenie, którego uznanie jest przedmiotem sporu w postępowaniu głównym.

77. Wyjaśnwszy tę kwestię, przejdę teraz do pytania, czy fakt, że sąd stwierdził swoją jurysdykcję, ignorując umowę dotyczącą jurysdykcji, może stanowić podstawę do odmowy uznania wydanego orzeczenia.

2. Czy można odmówić uznania orzeczenia, jeżeli umowa dotycząca jurysdykcji została zignorowana?

78. Jak wyjaśniono wcześniej, spór zawisły przed sądem odsyłającym wchodzi w zakres stosowania CMR. Zgodnie z art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012 konwencja ta ma pierwszeństwo przed rozporządzeniem³⁹. Na pierwszy rzut oka może się zatem wydawać zaskakujące powołanie się na rozporządzenie nr 1215/2012 w celu ustalenia, czy przepisy tego rozporządzenia dopuszczają możliwość odmowy uznania wspomnianego wyroku.

79. Niemniej jednak wyjaśniłem już, że wobec braku szczególnych postanowień w tym zakresie w CMR, obowiązującymi przepisami są te przewidziane prawem wezwanego państwa członkowskiego, a więc w przypadku Litwy – rozporządzeniem nr 1215/2012. Sąd odsyłający słusznie zatem analizuje ten instrument prawny w sposób bardziej szczegółowy.

80. Rozporządzenie nr 1215/2012, jak już zauważono, opiera się na automatycznym uznawaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych wydanych przez sądy innego państwa członkowskiego.

³⁷ Wyrok TNT Express, pkt 55.

³⁸ Zobacz przykładowo S. Lamont-Black, „The UK Supreme Court on jurisdiction over successive CMR Convention carriers and European Union rules”, *Uniform Law Review*, t. 21, nr 4, 2016, s. 487–509, s. 498, a także P.J. Kuijper, op.cit. przypis 27, s. 99 (zauważając przy tym, że rozstrzygnięcie to nie jest całkowicie pewne).

³⁹ Zobacz również art. 71 ust. 2 lit. b) i art. 71 ust. 2 zdanie drugie rozporządzenia nr 1215/2012.

81. W drodze wyjątku od tej zasady odmowa uznania może nastąpić wyłącznie z powołaniem na jedną z podstaw przewidzianych konkretnie w art. 45 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 (gdy, jak podkreśla Komisja, złożono wniosek w tym celu).

82. W świetle tego, co istotne w niniejszej sprawie, podstawy te obejmują, z jednej strony, zgodnie z art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia nr 1215/2012, naruszenie *zasad ustalania jurysdykcji* określonych w rozdziale II sekcja 6 tego rozporządzenia (drugie pytanie prejudycjalne) oraz, z drugiej strony, sytuację, w której uznanie danego orzeczenia uważa się za w sposób oczywisty sprzeczne z *porządkiem publicznym* wezwanego państwa członkowskiego, o którym mowa w art. 45 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012 (trzecie pytanie prejudycjalne).

83. Sąd odsyłający jest świadomy, że żadna z tych podstaw nie obejmuje, co do zasady, sytuacji rozpatrywanej w niniejszej sprawie. W pytaniach drugim i trzecim, do których odniosę się poniżej, sąd ten dąży jednak do ustalenia, czy uznanie niderlandzkiego orzeczenia można odmówić na podstawie szerokiej wykładni tych podstaw.

a) Szeroka wykładnia podstawy określonej w art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia nr 1215/2012?

84. Z art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia nr 1215/2012 wynika, że jeżeli złożono stosowny wniosek, odmawia się uznania orzeczenia w sytuacji gdy jest ono sprzeczne z zasadami ustalania jurysdykcji zawartymi w rozdziale II sekcja 6 tego rozporządzenia.

85. Opisane tam zasady (w szczególności w art. 24, który stanowi jedyny przepis wyżej wymienionej sekcji) ustanawiają jurysdykcję wyłączną w odniesieniu do sporów dotyczących pięciu wymienionych zagadnień. W skrócie rzecz ujmując, te dziedziny to (i) określone aspekty własności nieruchomości, (ii) pewne sprawy korporacyjne, (iii) ważność wpisów do rejestrów publicznych, (iv) ważność patentów, wzorów przemysłowych lub innych podobnych praw, jak również (v) wykonywanie orzeczeń.

86. Od tych zasad ustalania jurysdykcji nie można odstąpić w drodze umowy⁴⁰, a logikę, jaka za nimi stoi, opisano odnosząc się do konkretnego powiązania między przedmiotowymi dziedzinami a danym państwem członkowskim⁴¹.

87. W szczególności z powyższego opisu wynika, że sekcja 6 rozdziału II rozporządzenia nr 1215/2012 nie ma zastosowania do umów dotyczących jurysdykcji. Pragnę przypomnieć, że umowy te są objęte sekcją 7 tego rozdziału.

88. Sąd odsyłający ma tego świadomość, jednak w pytaniu drugim dąży do ustalenia, czy zmiany legislacyjne wprowadzone rozporządzeniem nr 1215/2012, w drodze których wzmocniono ochronę umów dotyczących jurysdykcji, oznaczają, że zasadę ustanowioną w art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) należy interpretować w sposób szeroki, tak aby obejmowała ona nie tylko naruszenie przepisów rozdziału II sekcja 6 tego rozporządzenia, lecz również naruszenie jego sekcji 7.

89. Nie sądzę, aby tak było.

⁴⁰ Jak wynika to z art. 25 ust. 4 rozporządzenia nr 1215/2012, który stanowi, że „[u]mowy jurysdykcyjne [...] nie wywołują skutku prawnego, [...] jeżeli sądy, których jurysdykcja została wyłączona przez strony w umowie, mają wyłączną jurysdykcję na podstawie art. 24”.

⁴¹ Wyrok z dnia 13 lipca 2000 r., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, pkt 46), w kontekście art. 16 konwencji brukselskiej z 1968 r. Zobacz również przykładowo opinia rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie Apostolides (C-420/07, EU:C:2008:749, pkt 83), w kwestii jurysdykcji do rozpoznawania sporów, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach.

90. Sąd odsyłający słusznie wskazuje, że w porównaniu z rozporządzeniem nr 44/2001 rozporządzenie nr 1215/2012 wzmacnia skuteczność takich umów, wprowadzając w art. 31 ust. 2 i 3 szczególną zasadę zawisłości sprawy⁴².

91. Niezależnie jednak od tej zmiany prawodawca Unii nie zdecydował się odzwierciedlić jej w systemie podstaw pozwalających na odmowę uznania orzeczenia.

92. Wykaz takich podstaw przedstawiono w art. 45 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 i ma on *charakter wyczerpujący*⁴³.

93. To samo należy logicznie stwierdzić w szczególności w odniesieniu do podstawy wymienionej w art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) tego samego aktu, który to przepis dotyczy naruszenia przepisów ustanawiających jurysdykcję wyłączną w drodze zastosowania sekcji 6 rozdziału II rozporządzenia nr 1215/2012.

94. Sąd odsyłający zauważa jednak, że skoro nie istnieje podstawa, która umożliwiałaby odmowę uznania orzeczenia wydanego z naruszeniem umowy dotyczącej jurysdykcji wyłącznej, to naruszenie takiej umowy nie będzie miało żadnych konsekwencji.

95. Obawiam się, że taka jest logika funkcjonowania rozporządzenia nr 1215/2012 w jego obecnym kształcie, ponieważ uprzywilejowuje ono automatyczne uznawanie orzeczeń, i to nawet w sytuacji nieprzestrzegania przewidzianych w nim zasad ustalania jurysdykcji, z zastrzeżeniem sytuacji wyczerpująco wymienionych w art. 45 ust. 1 tego rozporządzenia⁴⁴.

96. Jeśli chodzi o naruszenie zasad ustanawiania jurysdykcji, przepis ten stanowi, że odmowa uznania jest dopuszczalna tylko wtedy, gdy sprzeczność dotyczy (i) przepisów określonych w sekcji 6 rozdziału II tego rozporządzenia, co już omówiłem [art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia nr 1215/2012], lub (ii) przepisów określonych w innych sekcjach tego rozdziału, które – w skrócie rzecz ujmując – mają chronić stronę uznaną za słabszą [art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (i) tego rozporządzenia]⁴⁵. Artykuł 45 ust. 1 nie obejmuje natomiast naruszenia jakichkolwiek innych zasad ustalania jurysdykcji przewidzianych w rozporządzeniu nr 1215/2012.

97. Należy przypomnieć, że podstawy określone w art. 45 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowią wyjątki od zasady ogólnej, w myśl której orzeczenia wydane przez sądy innego państwa członkowskiego są uznawane automatycznie. Niemniej jednak w kontekście niniejszej sprawy uważam za zbędne przypomnianie ogólnej zasady wykładni, zgodnie z którą wyjątki należy interpretować w sposób ścisły. Taka zasada jest użyteczna, gdy zakres wyjątku jest niejasny. W niniejszej sprawie nie mamy jednak do czynienia z taką sytuacją. Artykuł 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia nr 1215/2012 jest jasny i odnosi się do konkretnych zasad ustalania

⁴² Z przytoczonych przepisów wynika, że jeżeli toczą się równoległe postępowania, a jedno z nich toczy się przed sądem rozpoznającym sprawę na podstawie umowy dotyczącej jurysdykcji, sąd innego państwa członkowskiego wstrzymuje się od orzekania w tej kwestii, jeżeli wyznaczony sąd potwierdzi swoją jurysdykcję lub dopóki nie stwierdzi, że takiej jurysdykcji nie ma. Zobacz również motyw 22 rozporządzenia nr 1215/2012.

⁴³ Zobacz wyrok H Limited, pkt 31 lub, w kontekście rozporządzenia nr 44/2001, wyrok z dnia 23 października 2014 r., flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, zwany dalej „wyrokiem flyLAL”, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz również motyw 30, słusznie przytoczony przez rząd litewski, zgodnie z którym „[u]znania orzeczenia można [...] odmówić tylko wówczas, jeżeli zachodzi co najmniej jedna podstawa odmowy przewidziana w niniejszym rozporządzeniu”.

⁴⁴ Jak zauważa sąd odsyłający, podnoszone naruszenie zasad ustalania jurysdykcji może być przedmiotem skargi w ramach środków ochrony prawnej dostępnych w państwie członkowskim danego sądu.

⁴⁵ Dotyczy to sekcji 3, 4 lub 5 rozdziału II rozporządzenia nr 1215/2012.

jurysdykcji, których naruszenie może wchodzić w jego zakres. W tych okolicznościach wykładnia sugerowana przez sąd odsyłający i Gjensidige byłaby po prostu sprzeczna z brzmieniem tego przepisu.

98. Podsumowując tę kwestię, jestem zdania, że gdyby prawodawca Unii chciał zapewnić, aby ochrona umów dotyczących jurysdykcji miała sięgać tak daleko, że ich naruszenie miałyby skutkować nową podstawą odmowy [uznania], można by oczekiwać, że dokonaby tego w sposób wyraźny. Tymczasem z brzmienia analizowanego przepisu zezwalającego na odmowę uznania orzeczenia wynika, że taki najwyraźniej nie był zamiar prawodawcy.

b) Szerokie rozumienie podstawy związanej z porządkiem publicznym?

99. W pytaniu trzecim sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy rozpatrywana sytuacja może prowadzić do szerokiej wykładni podstawy, o której mowa w art. 45 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012, zgodnie z którym co do zasady, odmawia się uznania orzeczenia, jeżeli byłoby ono oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym wezwanego państwa członkowskiego.

100. Jestem zdania, że wszystkie moje uwagi poczynione w odniesieniu do podstawy określonej w art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) mają zastosowanie mutatis mutandis, ponieważ tekst art. 45 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012 jest w tym miejscu równie jasny.

101. Odpowiedź na trzecie pytanie prejudycjalne jest bowiem częściowo zawarta w art. 45 ust. 3 rozporządzenia nr 1215/2012, co zasadniczo zauważa rząd litewski. Przepis ten stanowi, że „przepisy dotyczące jurysdykcji nie należą do porządku publicznego [kryterium porządku publicznego nie może być stosowane do przepisów dotyczących jurysdykcji]”. Przepis ten pozostaje bez uszczerbku dla podstaw określonych w art. 45 ust. 1 lit. e) rozporządzenia nr 1215/2012 analizowanych w poprzedniej podsekcji niniejszej opinii i nie widzę żadnego powodu, dla którego miałby być rozumiany inaczej niż wynika to z samego jego brzmienia.

102. Co więcej, w pytaniu trzecim sąd odsyłający, w odniesieniu do możliwości zastosowania podstawy w postaci porządku publicznego, zadaje pytanie nie tylko o sytuację, w której umowa dotycząca jurysdykcji nie była przestrzegana, ale również o sytuację, która wiąże się z naruszeniem umowy o prawie właściwym.

103. Na podstawie akt sprawy nie sposób jednak ustalić żadnych okoliczności towarzyszących zawarciu takiej umowy między zainteresowanymi stronami.

104. Ta część pytania trzeciego wydaje się zatem niedopuszczalna.

105. Niemniej jednak z postanowienia odsyłającego wynika, że sąd odsyłający jest zaniepokojony faktem, że stwierdzenie jurysdykcji w odniesieniu do roszczenia będącego przedmiotem sporu przez sąd rejonowy w Zeeland-West-Brabant spowodowało zastosowanie przepisów niderlandzkich w zakresie rozstrzygnięcia sporu co do istoty, a to z kolei doprowadziło do ustalenia odpowiedzialności przewoźnika na podstawie prawa niderlandzkiego, a nie prawa litewskiego. Sąd odsyłający uważa, że strona pozwana w postępowaniu przed sądem niderlandzkim (czyli, jak rozumiem, Gjensidige) nie mogła przewidzieć takich konsekwencji. Rozumiem te uwagi jako znaczące, że kwestia odpowiedzialności przewoźnika powinna być zostać rozstrzygnięta na podstawie prawa litewskiego, a nie na podstawie prawa niderlandzkiego, oraz że rozstrzygnięcie to jest mniej korzystne dla strony takiej jak Gjensidige.

106. Ponadto sąd odsyłający zauważa również, że art. 29 ust. 1 CMR, który nawiązuje do prawa krajowego w odniesieniu do przesłanek pozwalających uznać nieograniczoną odpowiedzialność przewoźnika⁴⁶, wydaje się sprzeczny z art. 3 i art. 5 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 593/2008⁴⁷.

107. Co więcej, sąd odsyłający ma wątpliwości, czy wynikająca z tego sytuacja jest zgodna z prawem podstawowym, jakim jest prawo do rzetelnego procesu sądowego, oraz z zasadami leżącymi – jak rozumiem – u podstaw rozporządzenia nr 1215/2012.

108. W tym względzie pragnę zauważyć, po pierwsze, że postępowanie toczące się przed sądem odsyłającym dotyczy, jak już wielokrotnie wskazano, uznania orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim.

109. Kluczowym pytaniem w niniejszym kontekście jest więc to, czy różnice w prawie materialnym, które wydają się istnieć między prawem niderlandzkim a prawem litewskim w kwestii zakresu odpowiedzialności przewoźnika, mogłyby uzasadniać odmowę uznania wydanego orzeczenia z powołaniem się na podstawę odnoszącą się do porządku publicznego, o której mowa w art. 45 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012.

110. Nie sądzę, aby było to możliwe.

111. Po pierwsze, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, o ile państwa członkowskie mają swobodę określania, stosownie do własnych koncepcji krajowych, wymogów swojego porządku publicznego, o tyle Trybunał jest zobowiązany do kontrolowania, w jakich granicach sądy państwa członkowskiego mogą powoływać się na to pojęcie, aby odmówić uznania orzeczenia wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego⁴⁸.

112. Po drugie, na tę podstawę można powoływać się tylko w wyjątkowych przypadkach⁴⁹, gdy uznanie orzeczenia „naruszałoby w sposób niedopuszczalny porządek prawny państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie [lub tutaj: odmowę uznania], ponieważ naruszałoby jedną z zasad podstawowych”⁵⁰.

113. Po trzecie, na tę podstawę odmowy określoną w art. 45 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012 nie można się z kolei powołać wyłącznie z powodu „istnienia różnicy między normą prawną zastosowaną przez sąd państwa pochodzenia orzeczenia a normą, jaką zastosowałby sąd państwa wezwanego, gdyby to on orzekał w sprawie”⁵¹.

114. Główną troską sądu odsyłającego wydaje się to, że w wyniku jakoby błędnego stwierdzenia jurysdykcji sądu w zakresie rozpoznania roszczenia, roszczenie to zostało ostatecznie rozpoznane na podstawie prawa niderlandzkiego, a nie litewskiego.

⁴⁶ Zobacz powyżej pkt 41–43.

⁴⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. 2008, L 177, s. 6).

⁴⁸ Zobacz przykładowo wyrok flyLAL, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁴⁹ Wyrok z dnia 28 kwietnia 2009 r., Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo) w kontekście art. 34 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001.

⁵⁰ Zobacz wyrok Diageo Brands, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁵¹ Zobacz w tym względzie wyrok flyLAL, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo.

115. O ile troska ta polega na tym, że sądy niderlandzkie błędnie uznały prawo niderlandzkie za prawo właściwe, pragnę zauważyć, że taki błąd, nawet gdyby został stwierdzony, nie może sam w sobie prowadzić do odmowy uznania orzeczenia.

116. Z przytoczonego powyżej orzecznictwa wynika, że taka odmowa uznania jest możliwa tylko wtedy, gdy uznanie wydanego orzeczenia naruszałoby zasadę uznawaną w państwie wezwanym za podstawową.

117. Jednakże, jeżeli chodzi o konkretne konsekwencje uznania niderlandzkiego orzeczenia rozpatrywanego w niniejszej sprawie, sąd odsyłający nie wyjaśnia, w jaki sposób wspomniane powyżej rozbieżności materialnoprawne mogłyby wpłynąć na porządek publiczny na Litwie i w jaki sposób uznanie tego orzeczenia byłyby zatem sprzeczne, w niedopuszczalnym stopniu, z porządkiem prawnym tego państwa członkowskiego w zakresie powodującym naruszenie zasady podstawowej.

118. W tych okolicznościach, odpowiadając na pytania drugie i trzecie, jestem zdania, że art. 45 ust. 1 lit. a) oraz art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że nie obejmuje on sytuacji, w której sąd pochodzenia stwierdził swoją jurysdykcję na podstawie jednego z kilku postanowień przewidzianych w konwencji szczególnej w rozumieniu art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012, które to postanowienie obejmuje umowę dotyczącą jurysdykcji, lecz nie przewiduje jej wyłączności, przy czym sąd pochodzenia nie był sądem wskazanym w umowie dotyczącej jurysdykcji zawartej przez zainteresowane strony. Ponadto art. 45 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że stwierdzony błąd w ustaleniu prawa właściwego nie może sam w sobie prowadzić do odmowy uznania orzeczenia na tej podstawie, że jest ono sprzeczne z porządkiem publicznym państwa wezwanego.

119. Odpowiedź ta, w połączeniu z odpowiedzią zasugerowaną powyżej w pkt 76 niniejszej opinii, zawiera odpowiednie, moim zdaniem, doprecyzowanie, które umożliwi sądowi odsyłającemu rozstrzygnięcie zawisłej przed nim sprawy. Niemniej jednak dla zapewnienia kompletności wyводу oraz w celu ustosunkowania się do obszernej dyskusji na ten temat, która miał w ramach niniejszego postępowania wyjaśnić, że zasady ustalania jurysdykcji przewidziane w CMR w żadnym wypadku nie naruszają zasad leżących u podstaw współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej w kontekście stosowania kryterium ustanowionego w wyroku TNT Express.

D. „Kryterium ustanowione w wyroku TNT Express” i niewyłączny charakter jurysdykcji wynikającej z umowy dotyczącej jurysdykcji

120. Wiele uwagi w dyskusji w niniejszej sprawie poświęcono kwestii tego, czy zasady ustalania jurysdykcji określone w CMR są sprzeczne z kryterium ustanowionym w wyroku TNT Express, a zatem z zasadami leżącymi u podstaw funkcjonowania rozporządzenia nr 1215/2012.

121. Problem – tak jak postrzega go sąd odsyłający – wynika z faktu, że z jednej strony rozporządzenie nr 1215/2012 klasyfikuje jurysdykcję ustanowioną na mocy umowy dotyczącej jurysdykcji jako, co do zasady, wyłączną. Z drugiej jednak strony CMR, dopuszczając ustalenie jurysdykcji na tej podstawie, zdaje się sprzeciwiać uznaniu jej za wyłączną (przynajmniej w świetle jej wykładni przyjętej przez sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant, który to pogląd zdaje się przyjmować również sąd odsyłający).

122. W tym względzie pragnę zauważyć, że w wyroku Nickel & Goeldner Spedition Trybunał orzekł już, jak zauważa sąd odsyłający, że zasady ustalania jurysdykcji zawarte w art. 31 ust. 1 CMR nie stoją w sprzeczności z kryterium ustanowionym w wyroku TNT Express. Jak jednak zauważa Komisja, w wyroku tym Trybunał przeanalizował wszystkie zasady dotyczące ustalania jurysdykcji przewidziane w art. 31 ust. 1 CMR (przedstawione w pkt 38 powyżej) z *wyjątkiem* tej, której dotyczy spór w niniejszej sprawie⁵².

123. Rozumiem, że to dlatego sąd odsyłający zastanawia się, czy różnica w traktowaniu, która zdaje się wynikać z CMR (ponownie – w świetle wykładni dokonanej przez sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant) w odniesieniu do umów dotyczących jurysdykcji, w odróżnieniu od rozporządzenia nr 1215/2012, stoi w sprzeczności z zasadami leżącymi u podstaw współpracy sądowej w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej.

124. Nie sądzę, aby tak było.

125. Przede wszystkim w świetle stanowiska wyrażonego przez sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant, faktycznie między CMR a rozporządzeniem nr 1215/2012 wydaje się istnieć różnica co do mechanizmu stosowanego do umów dotyczących jurysdykcji.

126. Jestem jednak zdania, że taka różnica nie stanowi sama w sobie problemu.

127. Jeżeli bowiem każda różnica miałaby skutkować zignorowaniem mechanizmu szczególnego na korzyść rozporządzenia nr 1215/2012, wówczas art. 71 ust. 1 tego rozporządzenia zostałby zupełnie pozbawiony sensu. Żaden mechanizm szczególny stanowiący odstępstwo od rozporządzenia nr 1215/2012 nie mógłby być nigdy zastosowany w wewnątrzunijnych stosunkach prawnych. Takiego rozstrzygnięcia nie można jednak zaakceptować w świetle jasnego brzmienia tego przepisu.

128. Zastosowania zasad szczególnych, które mogą ewentualnie różnić się od zasad przewidzianych w rozporządzeniu nr 1215/2012, należy raczej odmówić wyłącznie w sytuacji, gdy są one faktycznie sprzeczne z zasadami przypomnianymi w wyroku TNT Express. Jeżeli mowa o zasadach ustalania jurysdykcji, zasadami mającymi w tym przypadku znaczenie są zasadniczo zasady wysokiego stopnia przewidywalności zasad ustalania jurysdykcji i pewności prawa dla stron sporu z jednej strony oraz z należyтым sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości z drugiej strony⁵³.

129. Nie sądzę, aby którakolwiek z tych zasad była zagrożona.

130. *Po pierwsze*, jestem zdania, że aby było możliwe poszanowanie zasady wysokiej przewidywalności zasad ustalania jurysdykcji, strona powodowa musi być w stanie łatwo podjąć decyzję, gdzie wnieść pozew, a strona pozwana musi być w stanie racjonalnie przewidzieć, gdzie może to nastąpić.

⁵² Wyrok Nickel & Goeldner Spedition, pkt 39–41.

⁵³ Pragnę zauważyć, że Trybunał w pkt 53 wyroku TNT Express przypomniał, że do istotnych zasad – w kontekście jurysdykcji – należą wysoki stopień przewidywalności, należyte sprawowanie wymiaru sprawiedliwości oraz uniknięcie ryzyka równoległych postępowań. W pkt 65 wyroku Brite Strike Technologies za zasady te uznano pewność prawa dla podmiotów i prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości.

131. Moim zdaniem art. 31 ust. 1 CMR to zapewnia. Postanowienie to nie zawiera niejasno sformułowanej zasady, która przewidywałaby przykładowo, że właściwość będzie uzgadniania indywidualnie dla każdego przypadku w świetle wszystkich okoliczności i interesów wymiaru sprawiedliwości. Zamiast tego w art. 31 ust. 1 CMR przewidziano kilka kategorii miejsc, określonych jasno i z zastosowaniem powszechnie stosowanych i zrozumiałych kategorii (a mianowicie, skrótowo: siedziba strony pozwanej, miejsce przejścia towarów, miejsce dostawy lub miejsce zawarcia umowy).

132. Sednem niniejszej sprawy wydaje się być fakt, że jurysdykcja, którą reguluje CMR (w świetle wykładni przyjętej przez sąd rejonowy Zeeland-West-Brabant), gdy jest określona w umowie dotyczącej jurysdykcji, nie staje się wyłączna. Z takiej wykładni CMR zdaje się wynikać możliwość zachowania wszystkich pozostałych miejsc przewidzianych w art. 31 ust. 1 CMR.

133. W tym względzie można rzeczywiście argumentować, że domniemanie wyłączności przewidziane dla umów dotyczących jurysdykcji w rozporządzeniu nr 1215/2012 wzmacnia pewność prawa dla podmiotów (szczególnie dla strony pozwanej), ponieważ wynika z niego jasno, że w przypadku zawarcia umowy dotyczącej jurysdykcji, o ile nie postanowiono inaczej, inne hipotetyczne fora zostają, co do zasady, skutecznie wyłączone.

134. Jestem jednak zdania, że rozstrzygnięcie, czy forum wskazane w taki sposób należy uznać za wyłączne, czy też nie, jest ostatecznie kwestią o charakterze politycznym, co do której w różnych porządkach prawnych (i w różnych dziedzinach) mogą być przyjmowane różne stanowiska.

135. W tym względzie autorzy konwencji regulującej konkretną dziedzinę, jak ma to miejsce w przypadku CMR, mogą mieć uzasadnione powody, by ze względu na specyfikę sektora nalegać na dostępność kilku forów⁵⁴.

136. Ponadto pragnę zauważyć, że chociaż rozporządzenie nr 1215/2012 przewiduje domniemanie wyłączności umów dotyczących jurysdykcji, taka wyłączność nie jest zasadą bezwzględną i strony mogą od niej odstąpić. Gdy tak się dzieje, sytuacja staje się podobna do tej, która wynika z art. 31 ust. 1 CMR. Co więcej, samo rozporządzenie nr 1215/2012 ogranicza skutki umów dotyczących jurysdykcji, ponieważ umowy te w pewnych sprawach nie mogą zmieniać działania zasad ustalania jurysdykcji⁵⁵.

137. Co się tyczy, *po drugie*, należytego sprawowania wymiaru sprawiedliwości i ryzyka wszczęcia równoległych postępowań, fakt, że umowa dotycząca jurysdykcji nie jest uznawana za wyłączną może faktycznie zwiększać takie ryzyko. Pragnę jednak zauważyć, że w art. 31 ust. 2 CMR zawarto zasadę zawisłości sprawy, a więc – w ogólnym wymiarze – zasadę analogiczną do przepisu przewidzianego w art. 29 rozporządzenia nr 1215/2012 w tym sensie, że służy ona w moim rozumieniu uniknięciu ryzyka równoległego prowadzenia postępowań i wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń⁵⁶.

138. Prawdą jest, że w odróżnieniu od rozporządzenia nr 1215/2012 CMR nie zawiera zasad zawisłości sprawy, które gwarantowałyby szczególną ochronę umów dotyczących jurysdykcji (jak zasady zawarte w art. 31 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 1215/2012). Różnica ta jest jednak logiczną

⁵⁴ Pragnę zauważyć, że podobna elastyczność zdaje się również przyświecać art. 21 konwencji Narodów Zjednoczonych o przewozie towarów morzem, *Recueil des traités des Nations unies* 1978, nr 1695, s. 3, czy też art. 46 ust. 1 Przepisów ujednoliconych o umowie międzynarodowego przewozu towarów kolejami (CIM), bardzo podobnemu do art. 31 ust. 1 CMR.

⁵⁵ Zobacz art. 15, 19, 23 i art. 25 ust. 4 rozporządzenia nr 1215/2012.

⁵⁶ Przedstawiono je w pkt 9 i 15 powyżej.

konsekwencją wspomnianego wcześniej wyboru politycznego polegającego na uznaniu jurysdykcji wynikającej z takich umów za rozwiązanie alternatywne, które współistnieje z innymi możliwościami.

139. Ogląd ten prowadzi mnie zatem do uznania, że art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012 i kryterium ustanowione w wyroku TNT Express nie stoją na przeszkodzie wykładni zasady ustalania jurysdykcji zawartej w art. 31 ust. 1 CMR, w myśl której to wykładni jurysdykcja wynikająca z umowy dotyczącej jurysdykcji nie może być uznana za wyłączną.

140. Pragnę powtórzyć, że moja analiza przedstawiona w tej części opinii została przeprowadzona jedynie dla zachowania kompletności wyводу i w celu ustosunkowania się do ożywionej debaty, która miała miejsce w toku niniejszego postępowania. W szczególności pragnę przypomnieć moje rozważania przedstawione powyżej, z których wynika, że jurysdykcja sądu pochodzenia nie może być przedmiotem ponownego badania dokonywanego przez sąd odsyłający w postępowaniu głównym, które to postępowanie dotyczy uznania orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim.

V. Wnioski

141. W świetle powyższych rozważań proponuję Trybunałowi, by na pytania przedstawione przez Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy, Litwa) odpowiedział następująco:

Artykuł 45 ust. 1 lit. a) i art. 45 ust. 1 lit. e) ppkt (ii) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych

należy interpretować w ten sposób, że podstawy odmowy uznania określone w tym rozporządzeniu nie mają zastosowania do sytuacji, w której sąd pochodzenia stwierdził swoją jurysdykcję na podstawie jednego z kilku postanowień przewidzianych w konwencji szczególnej w rozumieniu art. 71 rozporządzenia nr 1215/2012, które to postanowienie obejmuje umowę dotyczącą jurysdykcji, lecz nie przewiduje jej wyłączności, przy czym sąd pochodzenia nie był sądem wskazanym w umowie dotyczącej jurysdykcji zawartej przez zainteresowane strony.

Ponadto art. 45 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że stwierdzony błąd w ustaleniu prawa właściwego nie może sam w sobie prowadzić do odmowy uznania orzeczenia na tej podstawie, że jest ono sprzeczne z porządkiem publicznym państwa wezwanego.